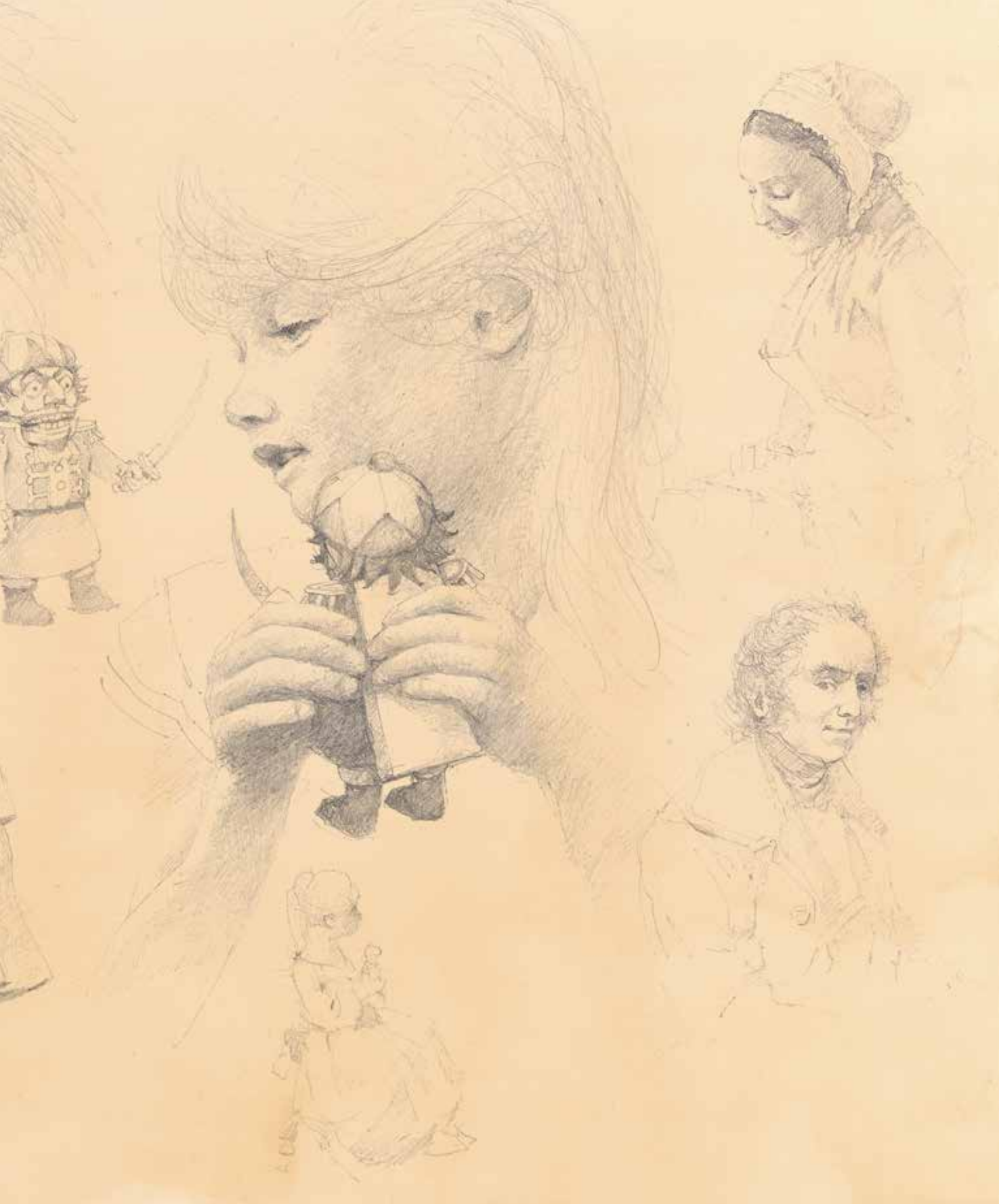

ERNST THEODOR AMADEUS HOFFMANN
ILIUSTRAVO ROBERT INGPEN

SPRAGTUKAS IR PELIŲ KARALIUS

SPRAGTUKAS IR PELIŲ KARALIUS

Geriausios pasaulio rašytojų ir dailininkų knygos vaikams

Ernst Theodor
Amadeus Hoffmann

SPRAGTUKAS IR PELIŲ KARALIUS

Iliustravo Robert Ingpen
Iš vokiečių kalbos vertė Adelė Laigonaitė

Vilnius
2022

Versta iš:
E. T. A. Hoffmann
NUßKNACKER UND MAUSEKÖNIG
In E.T.A. HOFFMANN. WERKE.
Insel Verlag, Frankfurt am Main, 1967

Vieno žymiausių vokiečių romantikų E. T. A. Hoffmanno (1776–1822) pasaka apie užburta princą Spragtuką, jo kovą su pelių karaliumi ir apie mergaitę Mariją, kuri gerumu, meile ir atsidavimu išsklaido kerus ir padeda Spragtukui nugalėti priešą. Pasakoje dera tikrovė ir fantazijos pasaulis, nuolat lydintis vaikų kasdienybę ir skatinantis apsvarstyti savo poelgius ir ketinimus.

Garsioji E. T. A. Hoffmanno pasaka leidžiama visa, nesutrumpinta ir iliustruota žymaus australų dailininko Roberto Ingpeno piešiniais. Už gyvenimo darbą kuriant įspūdingas iliustracijas geriausiems vaikų literatūros kūriniams R. Ingpenas apdovanotas H. K. Anderseno medaliu.

Kitos Roberto Ingpeno iliustruotos knygos:

„Vėjas gluosniuose“
„Nuostabusis Ozo šalies burtininkas“
„Aplink Žemę per 80 dienų“
„Piteris Penas ir Vendė“
„Alisa Stebuklų šalyje“
„Alisa Veidroščio karalystėje“
„Lobių sala“

„Tomo Sojerio nuotykių“
„Kalėdų giesmė“
„Paslaptingas sodas“
„Pinokio nuotykių“
„Robinzonas Kruzas“
„Džiunglių knyga“

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos
integralios bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS)
portale ibiblioteka.lt

© Iliustracijos, Robert Ingpen, 2016
Išleista susitarus su *Welbeck Publishing*, Londonas,
Jungtinė Karalystė.
Visos teisės saugomos.
Vertimas į lietuvių kalbą, Adelė Laigonaitė, 2005
© Vertimo į lietuvių kalbą teisės priklauso Mėtai
Mikelaityenei ir Rūtai Buivydienei.
© Leidykla „Niekio rimto“, 2022

ISBN 978-609-441-850-1

Redaktorė Rūta Jonynaitė
Korektorė Eglė Devižytė
Maketavo Miglė Dilytė
Tiražas 3000 egz.
Išleido leidykla „Niekio rimto“
Dūmų g. 3A, LT-11119 Vilnius
www.niekorimto.lt
Spausdino UAB BALTO print
Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

TURINYS

1 SKYRIUS KŪČIŲ VAKARAS.....13	8 SKYRIUS PASAKOS APIE KIETĄ RIEŠUTĄ TĘSINYS.....71
2 SKYRIUS DOVANOS.....19	9 SKYRIUS PASAKOS APIE KIETĄ RIEŠUTĄ PABAIGA.....81
3 SKYRIUS GLOBOTINIS.....27	10 SKYRIUS DĖDĖ IR SŪNĖNAS.....93
4 SKYRIUS STEBUKLAI.....33	11 SKYRIUS PERGALĖ.....99
5 SKYRIUS MŪŠIS.....45	12 SKYRIUS LĖLIŲ KARALYSTĖ.....111
6 SKYRIUS LIGA.....53	13 SKYRIUS SOSTINĖ.....121
7 SKYRIUS PASAKA APIE KIETĄ RIEŠUTĄ.....61	14 SKYRIUS PABAIGA.....135

E. T. A. HOFFMANN

1776–1822

E. T. A. Hofmanas (Ernst Theodor Amadeus Hoffmann) gimė Prūsijos mieste Karaliaučiuje (dabar jis vadinamas Kaliningradu ir priklauso Rusijai) ir buvo pakrikštytas Ernsto Teodoro Vilhelmo vardu. Jo tėvai išsiskyrė, kai berniukas dar buvo mažas, ir Hofmaną užaugino dėdė. Vėliau jis baigė teisės mokslus ir dirbo Prūsijos valstybės tarnautoju iki pat 1806 metų, kai Napoleonas nugalėjo Prūsiją – tuomet visi tarnautojai, atsisakę prisiekti ištikimybę naujam valstybės vadovui, turėjo atsistatydinti. Tarp atsistatydinusiųjų buvo ir Hofmanas.

Labiausiai už viską jis domėjosi muzika – netgi Mocarto garbei pasikeitė savo trečiąjį vardą iš Vilhelmo į Amadėjų. Jaunystėje dirbo muzikos mokytoju bei kritiku, o atleistas iš valstybės tarnybos persikraustė į Berlyną, tikėdamasis pradėti muzikanto karjerą. Vėliau jam teko padirbėti kompozitoriumi, režisieriaus padėjėju bei orkestro dirigentu Bambergo teatre ir dirigentu Dresdene, kur sukūrė operą „Undinė“.

Hofmanas rimčiau rašyti ėmėsi tik sulaukęs trisdešimties. Jam tai buvo būdas užsidirbti papildomų pinigų. Parašęs porą romanų ir apie penkiasdešimt apysakų, apsakymų bei pasakų, jis tapo vienu žymiausių, įtakingiausių ir labiausiai vertinamų XIX a. rašytojų.

Bene garsiausia Hofmano sukurta istorija „Spragtukas ir pelių karalius“ paimta iš rinkinio „Serapijono broliai“, išleisto 1816-aisiais. Prieš dvejus metus Hofmanas su draugais ir pažįstamais rašytojais buvo subūręs literatų grupę, kurios nariai susitikę kalbėdavosi apie knygas ir rašymą. Draugija buvo pavadinta „Serapijono broliais“, kadangi pirmą kartą susirinko būtent Šventojo Serapijono dieną. Taigi ir šioje knygoje pasakojimo pagrindu tapo grupė menu besidominčių jaunų vyrų, susirenkančių pasakoti vieni kitiems istorijas. Hofmano aprašyta draugija gavo tą patį pavadinimą kaip ir jo suburtoji realiame gyvenime.

„Spragtukas ir pelių karalius“ – viena iš draugijos narių istorijų. Ją sekęs veikėjas Lotaras mini, jog pasaka skirta jo sesers vaikams. Iš tiesų manoma, kad Hofmanas parašė šį kūrinį savo draugo Julijaus Hicigo (Julius Hitzig) sūnui ir dukrai, netgi jų vardai sutapo su kūrinio veikėjų Frico ir Marijos vardais. Lotarui baigus sekti pasaką, draugai ima ginčytis, kad vaikams ši istorija pernelyg sudėtinga. Iš tiesų joje esama tamsesnių elementų – kad ir piktasis pelių karalius bei paslaptinis Droselmajeris. Hofmano kūryba garsėja kaip keista ir šurpulinga, tačiau jo tekstus gerokai švelnina puikus humoras. Be to, mažuosius skaitytojus patraukia stebuklingi Droselmajerio išradimai ir Lėlių karalystės žavesys.

Hofmano, taip mėgusio muziką, tekstai įkvėpė ne vieną kompozitorių. Dvi jo istorijos tapo Leo Delibo (Léo Delibes) baletu „Kopelija“ pagrindu, o Žako Ofenbacho (Jacques Offenbach) operos „Hofmano pasakas“, sukurtos pagal tris rašytojo kūrinius, pagrindinis veikėjas – pats Hofmanas. Garsusis Čaikovskio baletas „Spragtukas“, visame pasaulyje noriai žiūrimas prieš Kalėdas, šiuo metu labiausiai garsina kūrinį, nors neretai klaidingai manoma, kad spektaklis tiesiogiai atkartoja Hofmano pasaką. Iš tiesų Hofmano kūrinį, sušvelnindamas tamsesnius ir groteskiškesnius originalo elementus, perpasakojo „Trijų muškietininkų“ autorius Aleksandras Diuma (Alexandre Dumas). Buvo pakeistas netgi jaunosios istorijos herojės vardas – čia ji pavadinta lėlės Klaros vardu.

Šiais laikais „Spragtukas ir pelių karalius“ dažniausiai leidžiamas stipriai sutrumpintas arba supaprastintai perpasakotas, neretai remiantis baletu ir beveik visuomet praleidžiant istoriją istorijoje „Pasaka apie kietą riešutą“, kurią sergančiai Marijai seka krikštatėvis Droselmajeris. Šioje knygoje – nesutrumpinta originali istorija, kurią iš vokiečių kalbos išvertė patyrusi vertėja, kalbininkė ir humanitarinių mokslų daktarė Adelė Laigonaitė. Jos turtingas, literatūriškas ir meniškas vertimas atskleidžia ir Hofmano humoro jausmą, ir originalaus teksto paveikumą.

E. T. A. Hofmanas laikomas vienu svarbiausių vaikų literatūros rašytojų, jo įtaka matyti daugelyje kitų autorių kūrinių. Pasaka „Spragtukas ir pelių karalius“ vertinama už inovatyvumą vaikų literatūroje – joje pirmą kartą vaizduojama realistinė, moderni anų laikų aplinka, o ne ankstesniuose kūriniuose vaikams įprasta išgalvota pasakų erdvė.

ŽODŽIŲ PAAIŠKINIMAI

ARLEKINAS – Renesanso laikų italų komedijose nuolat pasitaiko tie patys veikėjai, pavyzdžiui, Arlekinas, Pantalonė, Skaramučas. Arlekinas – tai vienas iš tarnų, juokdarys, pamaiva.

CITRA – muzikos instrumentas, padarytas iš plokščios, dažniausiai trikampės dėžės, ant kurios įtemptos 36–42 metalinės stygos; ja skambina citrininkas. Mūsų kanklės yra viena iš citros atmainų.

DEVIZAS – ženklas kilmingos, bajoriškos, o kartais miestiečių šeimos, kokio miesto arba šalies herbe; paprastai tas ženklas reiškiamas kokia nors figūra (lokio, liūto, žuvies, laukinio žmogaus ir t. t.). Čia kaip tik ir kalbama apie tokias figūras.

DIDYSIS MOGOLAS – indų kunigaikštis.

DRAGŪNAI – kavalerija, raitųjų kariuomenė, skirta kautis raitųjų ir pėsčiųjų rikiuotėje.

HOFMARŠALAS – vokiečių pareigūnas, tvarkęs imperatoriaus arba kunigaikščio rūmų ūkį.

HUSARAI – daugelio šalių kariuomenių kavalerijos kariai; naudoti kautis kariuomenės sparnuose, žvalgybai, priešui persekiooti ir veiksams prieš uždugaryje.

JANYČARŲ MUZIKA – turkų kariška muzika, kurią įvairiai perėmė kitų šalių karinės kapelos.

KIRASYRAI – sunkiai ginkluoti, šarvuoti raiteliai.

KUPIDONAS – senovės romėnų meilės dievas, dažniausiai vaizduojamas kaip mažas vaikas su lanku ir strėlėmis.

LAMPERTO RIEŠUTAI – meduoliniai riešutai.

MARKATOS – siauranosės beždžionės, paplitusios Afrikoje, Pietryčių Azijoje.

ORLEANO MERGELĖ – Žana d'Ark, prancūzų nacionalinė didvyrė; 1429–1430 metais ji išvadavo tėvynę nuo anglų, kurie laikė okupavę didelę dalį Prancūzijos. Ji paskatino neryžtingą karalių kovoti su priešu ir drąsiai ėmėsi vadovauti prancūzų kariuomenei. 1430 metais ją paėmė į nelaisvę anglai, o kitais metais apšmeižė ir sudegino ant laužo kaip raganą.

ORSADAS – miežių sirupas.

PANTALONĖ – italų komedijos veikėjas, senas, ligotas, turtingas Venecijos pirklys.

PATIMPA – lėlė marionetė, valdoma virvelėmis.

SALDYMEDIS – Viduržemio jūros pakrančių krūmas, pas mus vadinamas saldymedžiu; sutirštėjusios jo sultys valgomos.

SANTALAS – iš Pietų Azijos kilęs medis.

SKARAMUČAS – italų komedijos veikėjas, tuščiagarbis pagyrūnas.

TORNAS (ARBA TORŪNĖ) – miestas prie Vyslos; vyrai ir moterys iš Torno čia reiškia meduolius, kuriais ir šiandien garsėja Torūnė.

TRAGONAS – guminis cukrus, saldi, tąsi masė, padaryta iš ožerškio saku.

TUNGŪZAI – tungūzų kalbomis kalbančios Azijos tautos.

VAIKELIS KRISTUS – simbolinė figūra, dažniausiai vaizduojama kaip mergaitė arba angelas, Vokietijoje tradiciškai Kūčių vakarą, kaip tiki vaikai, atnešanti į namus kalėdinių dovanų.

VASALAS – viduramžių feodolas, ponas, asmeniškai priklausomas nuo galingesnio feodalo, vadinamo senjoru, ir atliekantis jam įvairias prievoles, dažniausiai karo tarnybą.

ZEFYRAS – švelnus, šiltas vėjelis

**SPRAGTUKAS
IR PELIŲ KARALIUS**

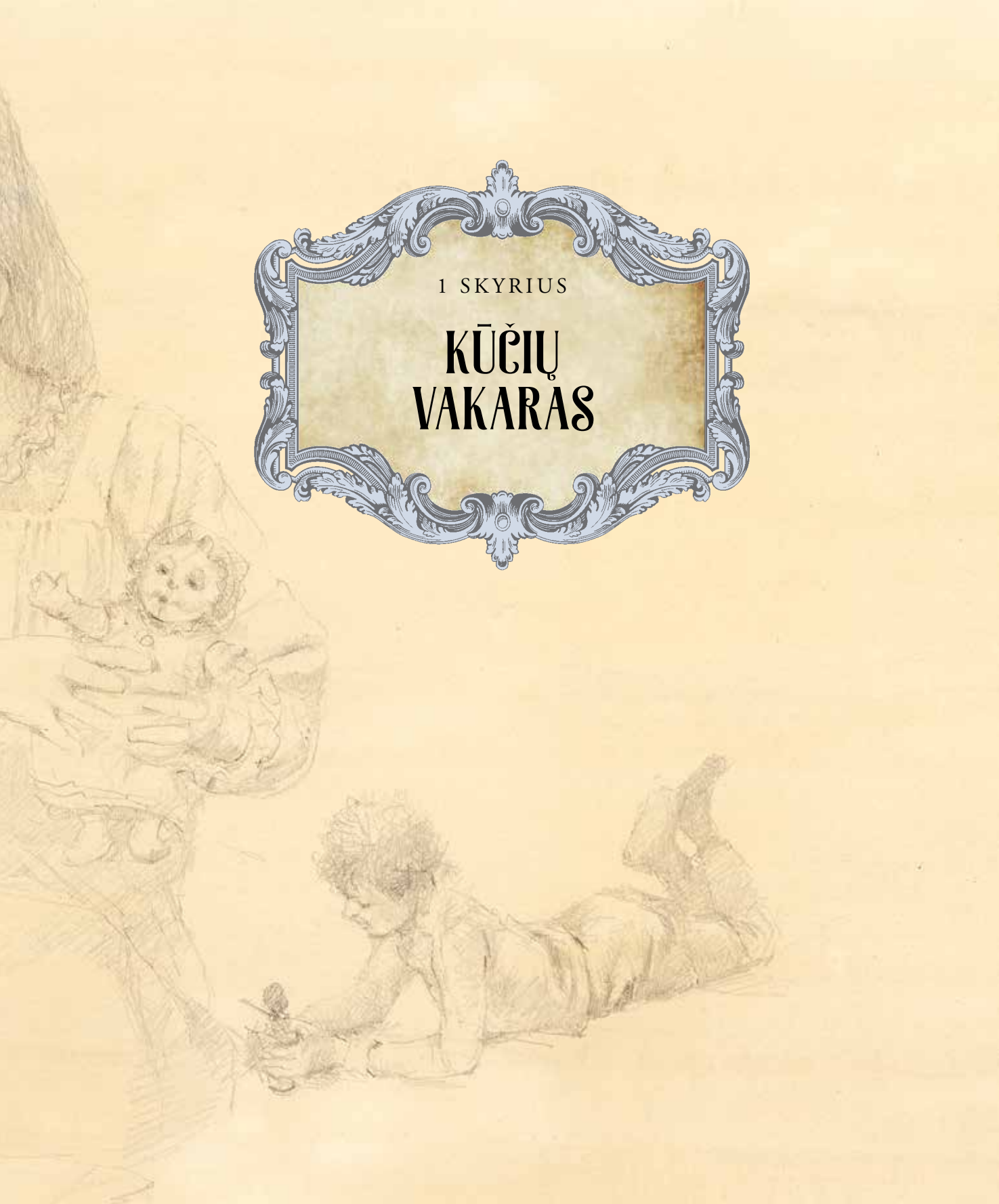

1 SKYRIUS

KŪČIŲ
VAKARAS

Gruodžio dvidešimt ketvirtą dieną medicinos tarėjo Štalbaumo vaikams buvo įsakyta šiukštu neiti į vidurinę kambarį, o tuo labiau greta, į svetainę.

Galinio kambariuko kampelyje sėdėjo susirietę Fricas ir Marija. Viską aplinkui jau supo kraupios vakaro sutemos, ir jiems pasidarė labai baugu, nes jie buvo įpratę, kad jau dieną atnešdavo jiems žiburį, o dabar niekas to nepadarė.

Fricas slapčiomis pakuždėjo savo jaunesnei sūtelei – jai ką tik buvo sukakę vos septyneri metukai, – kad jis jau nuo pat ankstyvo ryto girdėjęs, kaip tuose užrakintuose kambariuose kažkas šlama, braška, patyliukais kaukši. Jis matęs taip pat neseniai mažą tamsų žmogeliuką, slenkantį per prieangį su didele dėže po pažasčia, bet gerai žinąs, kad tai ne kas kitas, o tėvelis* Droselmajeris. Tai išgirdusi Marija suplojo iš džiaugsmo savo mažom rankutėm ir sušuko:

– Ak, ką gi tas tėvelis Droselmajeris bus mums gražaus padirbęs!

Vyresnysis teismo tarėjas Droselmajeris anaipol nebuvo gražus žmogus: mažas ir liesas, raukšlių išvagotu veidu, dešinę akį visada užsirišęs dideliu juodu raiščiu ir plikut plikutėlis, todėl jis dėvėjo puošnų baltą peruką, dailiai padarytą iš stiklo**.

* Tėveliu Štalbaumų vaikai buvo įpratę vadinti krikštatėvį. (Vert.).

** Perukai iš plonų stiklo gijų tais laikais iš tikrųjų buvo daromi. (Vert.).

Pats tėvelis irgi buvo neapsakomai nagingas, nusimanė apie laikrodžius, o kai kada net ir pats padarydavo tikrą laikrodį.

Užtat kai tik kuris iš tų gražių laikrodžių Štalbaumo namuose sunegaludavo ir nebegrodavo, ateidavo tėvelis Droselmajeris, nusiimdavo savo peruką, nusivilkdavo geltoną švarkelį, prisirišdavo mėlyną prijuostę ir labai smiliais įrankiais taip imdavo badyti laikrodžiui vidurius, kad mažąją Mariją ne juokais suremdavo skausmai. Bet laikrodžiui nuo to nieko blogo neatsitikdavo; priešingai, jis vėl atgydavo ir tuoj pasileisdavo taip linksmai užti, mušti, dainuoti, kad visi iš karto labai apsidžiaugdavo. Kada tik ateidavo, jis visuomet kišenėje atnešdavo vaikams kokį nors gražų dalykėlį – tai žmogeliuką, kuris taip gražiai lenkdavosi vartydamas akis, nors leipk juokais į jį bežiūrėdamas, tai kokią dėžutę, iš kurios iššokdavo paukščiukas, tai dar ką nors.

O Kalėdoms jis visuomet padarydavo kokį nepaprastai gražų daiktėlį, įdėdamas į jį daug triūso, todėl tokią dovaną tėvai paskui labai rūpestingai saugodavo.

– Ak, ką gi tas tėvelis Droselmajeris bus mums gražaus padirbęs, – sušuko dabar Marija.

O Fricas tikino, kad šį kartą greičiausiai būsią ne kas kita, o pilis, kurioje tai šen, tai ten žygiuosią ir mankštinsiąsi daugybė visokiausių labai gražių kareiviukų. Paskui ateisią kiti kareiviai, pasiryžę brautis į pilį, bet pilies įgula pradėsianti taip narsiai šaudyt iš patrankų, kad reikėsią užsikimšt ausis nuo jų dundesio ir griausmo.

– Ne, ne, – pertraukė Marija Fricą, – tėvelis Droselmajeris kartą pasakojo man apie gražų sodą. Jame yra didelis ežeras, po kurį plaukioja baltos baltutėlės gulbės su auksiniais kaspinais ir nuostabiai gieda. Paskui iš sodo ateina prie ežero maža mergytė, prisivilioja gulbeles ir lesina jas saldžiu marcipanu.

– Gulbės nelesa marcipano, – nelabai mandagiai burbtelėjo Fricas, – o viso sodo tėvelis Droselmajeris taip pat negali padaryti. Ir kas mums iš tų jo žaislų? Juk vėl juos iš mūsų tuojau atims. Man vis dėlto daug mieliau, kai tėtė su mama ką padovanoja: tie žaisliukai lieka mums, ir galime daryti su jais, ką norim.

Svarstė vaikai šiaip ir taip, kas gi ši kartą vėl galėtų būti. Marija skundėsi, kad panelė Trūdutė, jos didžioji lėlė, labai pasikeitusi: ji pasidariusi tokia nerangi, kad kas akimirką vis krintanti ant aslos ir vis kokią naują bjaurią žymę įsidedanti į veidą, o apie drabužėlių švarą nebesą ko nė galvoti. Kad ir labai ją barsi, – nieko nepadeda. Ir mama šypsojusi, kai ji tuo mažuoju Gretutės skėčiu taip džiaugėsi. O Fricas tikino, kad jo arklidėje labai trūksta gero sarčio, kad jo kariniai daliniai neturį jokios kavalerijos, o tėtė visa tai puikiai žinąs.

Taigi vaikai gerai žinojo, kad tėvai jiems jau pripirkę visokių gražių dovanėlių ir dabar dėlioja į vietas. Bet taip pat jie tvirtai tikėjo, kad į jų namus švytinčiomis meilėmis, romiomis vaiko akimis dabar žvelgia gerasis Kristus ir kad bet kuri Kalėdų dovana, tartum laiminančios rankos palytėta, pradžiugina labiausiai, kaip jokia kita. Vaikams, vis nesiliaujantiems kuždėtis apie laukiamas dovanas,

tai priminė vyresnioji sesutė Luizė, pridurdama, kad iš tikrųjų ir Vaikelis Kristus gerųjų tėvėlių rankomis apdalina vaikus tuo, kas jiems suteiktų tikro džiaugsmo ir smagumo, jis tai žino dargi geriau už pačius vaikus, tad šie neturėtų trokšti ir svajoti apie visokiausius dalykėlius, o tik tylūs ramūs laukti, ką jis atneš.

Mažoji Marija susimąstė, o Fricas vis murmėjo sau po nosim:

– Sartis ir husarai man labai praverstų.

Jau visai sutemo. Fricas ir Marija, prisiglaudę vienas prie kito, nebedrįso nė žodžio pratarti. Jiems atrodė, tartum kažkas plazdėtų aplink juos lengvais sparnais, tartum girdėtų jie kažkur toli skambant labai gražią muziką. Siena nuslinko šviesos atspindys, ir vaikai suprato, kad Vaikelis Kristus ant spindinčių debesų dabar išskrido pas kitus laimingus vaikus.

Tą akimirką suskambo sidabriniai varpeliai: dzin dzin dzin. Durys staiga atsidarė, ir toks spindesys siūbtelėjo iš didžiojo kambario, kad vaikai, garsiai riktelėję „ak! ak!“, apstulbę sustojo ant slenksčio.

Bet tarpdury pasirodė tėtė su mama, paėmė juos už rankų ir pakvietė vidun:

– Eikškit, eikškit, mieli vaikučiai, pasižiūrėti Kalėdų dovanėlių.

2 SKYRIUS

DOVANOS

Kreipiuosi stačiai į tave patį, mielasis skaitytojau arba klausytojau Fricai, Teodorai, Ernstai, ar kaip kitaip tu būtum vardu – malonėk prisiminti gražiomis dovanėlėmis mirgantį Kalėdų stalą. Tada tu lengvai įsivaizduosi, kaip vaikai apstulbę sustojo, išplėtę žibančias akis, ir kaip tik po geros valandėlės Marija, giliai atsідususi, sušuko:

– Ak, kaip gražu, ak, kaip gražu!

Fricas tuo tarpu keletą kartų mitriai šoktelėjo į orą. Vaikai ne be reikalo kiaurus metelius išbuvo mandagūs ir geručiai – kitaip jie juk niekada nebūtų gavę tokių gražių, tokių puikių dalykėlių kaip šį kartą. Didelė eglutė vidury kambario buvo nukabinėta auksiniais ir sidabriniais obuoliais, ir lyg žiedai iš pumpurų skleidėsi cukriniai migdolai ir margi saldainiai, o kiek dar kitų visokiausių gražių skanėstų ant jos šakelių! O gražiausia tame nuostabiame medelyje buvo šimtai žvakučių, žėrinčių iš po tamsių šakų, ir pati eglutė, žvilgčiodama savo žibančiomis akutėmis, draugiškai kvietė vaikus nusiskinti kokį žiedą arba vaisių.

Apie eglutę viskas spindėjo, margavo, tviskėjo. Ir kokių tik puikių dalykėlių čia nebuvo! Ak, kas tai sugebėtų aprašyti! Mažoji Marija pamatė ten puošniausių lėlių, visokių dailutėlių rakandų; bet labiausiai jos akį vėrė šilko suknutė,

papuošta margais kaspinėliais ir pakabinta ant gembelės taip, kad tiesiog lįste lino mergaitei į akis, todėl ji galėjo ją iš visų pusių apžiūrėti. Ji žiūrėdama džiaugėsi ir vis kartojo:

– Ak, kokia graži, ak, kokia daili ta suknutė; tikriausiai aš galėsiu ją apsilvilti!

Fricas tuo tarpu jau kokius keturis kartus spėjo šuoliais ir risčia apjoti aplink stalą bemėgindamas savo naująjį sarti, kuri jis iš tikrųjų rado pririštą prie stalo kojos. Nulipęs jis pasakė, kad tai laukinis pasiutėlis, bet niekis, jis jį sutramdysias, ir ėmėsi apžiūrinėti naują eskadroną husarų, kurie, labai gražiai aprėdyti raudonos ir aukso spalvos drapanomis, apginkluoti gryno sidabro ginklais, jojo ant tokių baltų žvilgančių žirgų, kad, rodės, imsi ir patikėsi, jog ir jie iš gryniausio sidabro.

Šiek tiek aprimę, vaikai tuojuo įsigėdė peržvelgti ir tas paveikslėlių knygeles, kurios gulėjo atverstos, pilnos visokiausių labai gražių gėlių ir margų žmonių, gražiai žaidžiančių vaikučių, taip natūraliai nupieštų, tartum jie iš tikrųjų būtų gyvi ir kalbėtų.

Taip, vaikai buvo besimetą prie tų nuostabių knygučių, bet ūmai suskambo skambutis. Jie žinojo, kad dabar tai jau tėvelis Droselmajeris dalins dovanas, ir nubėgo prie stalo palei sieną. Greitai buvo atitraukta širma, už kurios jis taip ilgai lindėjo. Ir ką vaikai pamatė!

Žalioje, margomis gėlytėmis išpuoštoje pievelėje stovėjo nuostabi pilis su daugybe stiklo langų ir auksinių bokštų. Suskambo varpų muzika, durys ir langai atsidarė, ir buvo matyti, kaip labai maži, bet dailūs ponai ir ponios su plunksnomis skrybėlėse ir ilgomis, žeme besivelkančiomis sukniomis vaikštinėja po sales. Vidurinėje salėje, kuri, atrodė, visa skendi ugnyje, – tiek daug žvakučių degė ant sietynų, – šoko pagal varpų muziką berniukai, apsilvilkę trumpomis liemenėlėmis ir švarkeliais. Vienas ponas su smaragdo spalvos apsiaustu dažnai pasižiūrėdavo pro langą, linktelėdavo ir vėl išnykdavo, o patsai tėvelis Droselmajeris, vargu ar daug didesnis už tėtės nykštį, kartais išeidavo, pastovėdavo apačioje prie pilies durų ir vėl įeidavo vidun.

SPRAGTUKAS IR PELIŲ KARALIUS

Pasirėmęs rankomis ant stalo, Fricas žiūrėjo žiūrėjo į tą gražią pilį, į šokančias bei vaikštinėjančias figūreles ir tarė:

– Tėveli Droselmajeri, leisk truputėlį mane į tą pilį!

Vyresnysis teismo tarėjas paaiškino, kad tai negalima. Ir jis teisybę sakė, nes juk neišmintingas buvo Frico noras įeiti pilin, kuri kartu su visais savo auksiniais bokšteliais nebuvo nė tokio didumo kaip jis pats. Ir Fricas tai suprato. Ponai ir ponios ir toliau taip pat vaikštinėjo, vaikai šoko tuos pačius šokius, smaragdinis ponas žvilgčiojo vis pro tą patį langą, o tėvelis Droselmajeris rodėsi prie durų, tad po valandėlės Fricas nebeiškentęs sušuko:

– Tėveli Droselmajeri, išėik kokį sykį pro kitas duris, va pro tas!

– Negaliu, mielas Fricuk, – atsakė vyresnysis teismo tarėjas.

– Tad tegul vaikiūkščiai nulipa žemyn, – suriko Fricas, – aš noriu į juos iš arčiau pasižiūrėti.

– Ak, negalima, – papyko vyresnysis teismo tarėjas, – kaip sykį mechaniko padaryta, taip ir turi likti.

– Ta-aip? – paklausė nustebeęs Fricas, – nieko negalima? Klausyk, tėveli Droselmajeri, jeigu tie tavo mažyčiai išpuošti padarėliai pilyje nieko daugiau negali, tik vis tą patį ir tą patį, tai nedaug ko jie ir verti, ir aš nelabai jų noriu. Ne, jau geriau mano husarai – jie gali marširuoti pirmyn, atgal, kaip aš noriu, ir jokiuose namuose jie neuždaryti.

Tai pasakęs, jis šoko prie švenčių stalo ir paleido savo kareivius jodinėti ant sidabrinių žirgų, vertė juos sukaliotis, kapoti kardais ir šaudyti, kaip jam širdis geidė.

Ir Marija paslapčia nuslinko šalin, nes ir jai lėlyčių vaikštinėjimas ir šokiai greitai nusibodo, tik ji nenorėjo, kaip brolis Fricas, kad kiti tai pastebėtų, nes buvo labai mandagi ir gera.

Vyresnysis teismo tarėjas Droselmajeris, gerokai iširdęs, pasakė tėvams:

– Toks puikus daiktas tik išmintingiems vaikams. Aš vėl supakuosiu savo pilį.

DOVANOS

Bet priėjo mama ir paprašė, kad tėvelis Droselmajeris parodytų jai, kaip įtaisytas pilies vidus ir kas varinėja tas mažas lėlytes. Tarėjas viską išardė, o paskui vėl sunarstė. Berodydamas jis vėl visas nušvito, pralinksmėjo ir padovanojo vaikams dar keletą gražių rudų vyrukų ir moterėlių su auksiniais veidais, rankomis ir kojomis. Visi jie buvo iš Torno ir gardžiai kaip meduoliai kvėpėjo, todėl Fricas ir Marija jais labai apsidžiaugė.

Sesutė Luizė, mamos patarta, tuojau apsilviko gražia, dovanų gauta suknele, su kuria ji atrodė nepaprastai daili. Marija irgi turėjo pasipuošti savo naująja suknete, bet ji pasakė norinti dar truputį į ją iš šalies pasižiūrėti. Tėveliai mielai sutiko.

DAILININKO ŽODIS

Kaip dailininkas siekiu giliai pažinti kiekvieną klasikos kūrinį, kurį iliustruju. Mano tikslas – pamėginti perprasti autoriaus planą, pačią kūrinio struktūrą, pagal kurią pasakojama istorija. Prieš imdamasis darbo visuomet pasiruošiu knygos maketo planą, kuriame matyti, kaip atrodys galutinis knygos vaizdas su tekstu ir iliustracijomis, skyriais ir puslapių atvartais. Kiekvieną puslapį atvaizduoju ant mažų lapelių, kad galėčiau juos visus aiškiai eilės tvarka išsidėlioti, taip atskleisdamas istorijos struktūrą ir planą. Tai – pirmoji ilgo vaikų literatūros klasikos kūrinių iliustravimo proceso dalis.

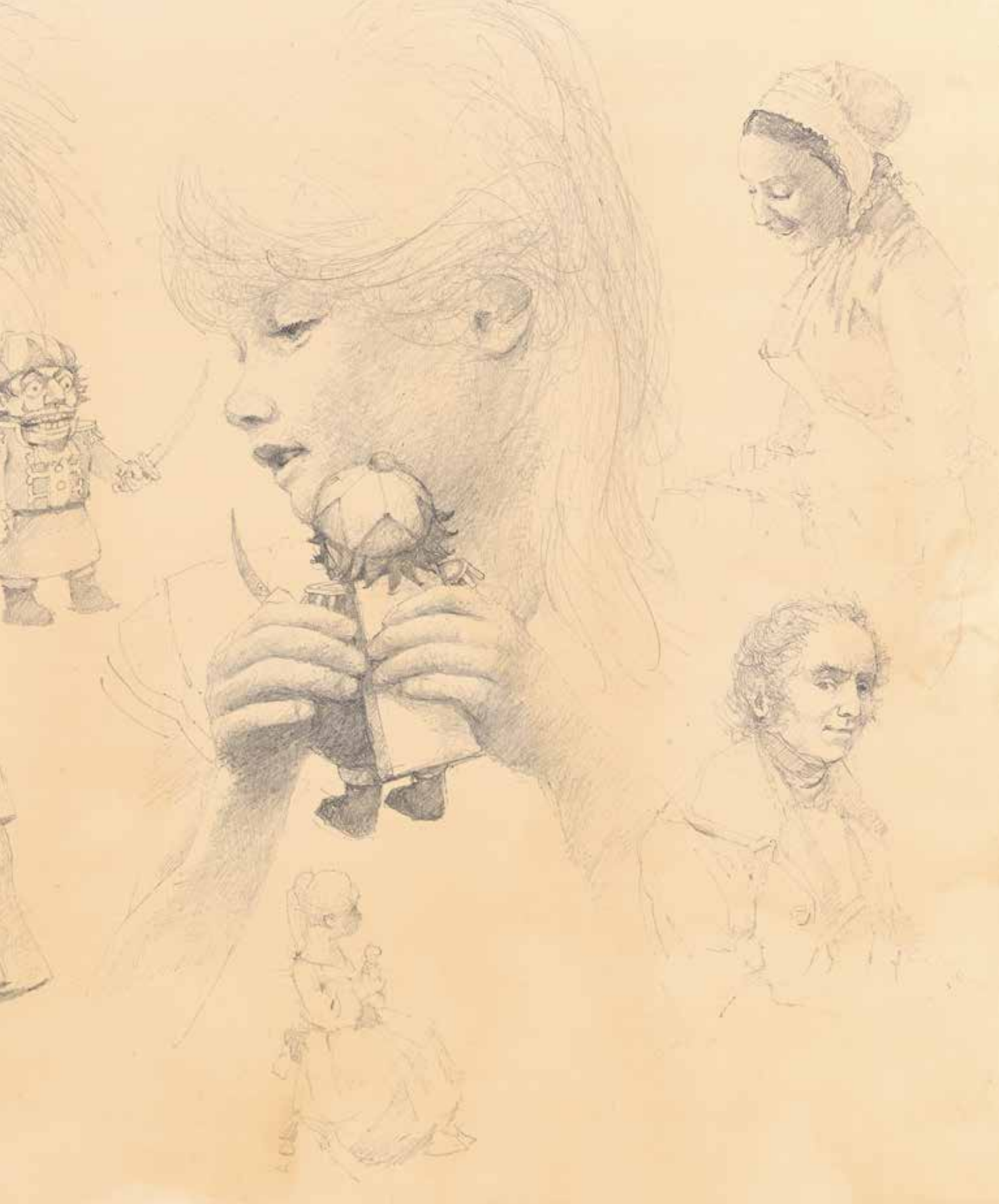
Iki tolei kiekvienai mano iliustruotai klasikos knygai užtekdavo pasiruošti po vieną tokį planą. „Spragtukui ir pelių karaliui“ prirėkė dviejų. Pirmuoju bandymu nepavyko atskleisti sudėtingos E. T. A. Hofmano pasakojimo struktūros. Po kelių mėnesių vėl grįžau prie šios istorijos ir susikūriau naują, išraiškingesnę knygos planą. Žinoma, jei autorius tebebūtų gyvas, būčiau turėjęs galimybę su juo pasitarti ir geriau suprasti jo istoriją. Tačiau viliuosi, kad jam būtų patikusi mano pasiekta fantastinių ir beveik gotikinių realistinių pasakos elementų dermė.

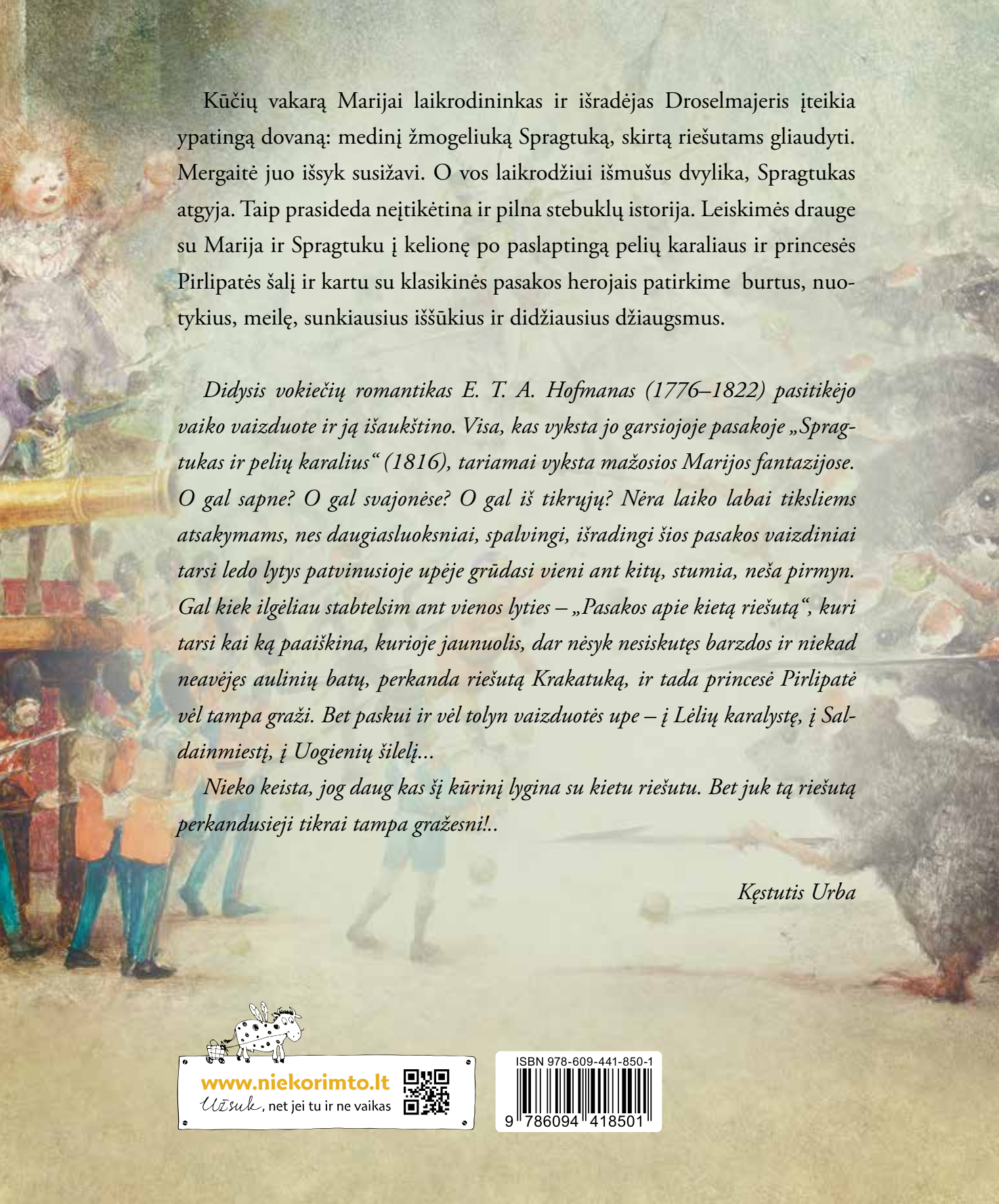
Robertas Ingpenas

Kūčių vakarą Marijai laikrodininkas ir išradėjas Droselmajeris įteikia ypatingą dovaną: medinį žmogeliuką Spragtuką, skirtą riešutams gliaudyti. Mergaitė juo išsyk susižavi. O vos laikrodžiui išmušus dvylika, Spragtukas atgyja. Taip prasideda neįtikėtina ir pilna stebuklų istorija. Leiskimės drauge su Marija ir Spragtuku į kelionę po paslaptinę pelių karaliaus ir princesės Pirlipatės šalį ir kartu su klasikinės pasakos herojais patirkime burtus, nuotykius, meilę, sunkiausius iššūkius ir didžiausius džiaugsmus.

Didysis vokiečių romantikas E. T. A. Hofmanas (1776–1822) pasitikėjo vaiko vaizduote ir ją išaukštino. Visa, kas vyksta jo garsiojoje pasakoje „Spragtukas ir pelių karalius“ (1816), tariamai vyksta mažosios Marijos fantazijose. O gal sapne? O gal svajonėse? O gal iš tikrųjų? Nėra laiko labai tiksliai atsakymams, nes daugiasluoksniai, spalvingi, išradingi šios pasakos vaizdiniai tarsi ledo lytys patvinusioje upėje grūdasi vieni ant kitų, stumia, neša pirmyn. Gal kiek ilgiau stabtelsim ant vienos lyties – „Pasakos apie kietą riešutą“, kuri tarsi kai ką paaiškina, kurioje jaunuolis, dar nėsyk nesiskutęs barzdos ir niekad neavėjęs aulinių batų, perkanda riešutą Krakatuką, ir tada princesė Pirlipatė vėl tampa graži. Bet paskui ir vėl tolyn vaizduotės upe – į Lėlių karalystę, į Saldainmiestį, į Uogienių šilę!..

Nieko keista, jog daug kas šį kūrinį lygina su kietu riešutu. Bet juk tą riešutą perkandusieji tikrai tampa gražesni!..

Kęstutis Urba

